

IN MEMORIAM
МЕРСИЈА МАЌДЕРМОТ
(1927–2023)

На 31 март 2023 година, на 95-годишна возраст почина историчарката Мерсија Маќдермот (Mercia McDermott), една од најдобрите западни познавачи на македонското национално-ослободително движење.

Мерсија Мекдермот е родена на 7 април 1927 година во Плимут, Обединето кралство. Првото запознавање со Балканот историчарката го имала далечната 1947 година кога со група на англиски студенти е дел од младинска бригада во Југославија, која во тој период ја гради железницата во Босна и Херцеговина. Тогаш ги воспоставува и првите контакти со студенти од Бугарија, каде што се запознава и со поетот Павел Матев. Следната 1948 година зема учество на меѓународната младинска бригада на браната „Георги Димитров“ каде што го запознава својот иден сопруг Џејмс Маќдермот. Во 1952 година тие ја добиваат нивната ќерка Александра Маќдермот.

Од 1958 до 1973 година Маќдермот била предавач на Англо-бугарското друштво со седиште во Лондон, Велика Британија. Во различни периоди од својот живот историчарката често ја посетува, а одреден период и живее во Бугарија. Таа била предавач во Англиската гимназија

во Софија во периодот од 1963 до 1964 година и од 1973 до 1979 година. Од 1980 година се насочува кон високото образование каде го предава предметот „Национално ослободителното движење во Македонија“ во рамки на Факултетот по историја на Софискиот универзитет сè до 1989 година.

Таа е авторка на голем број на научни трудови и монографии, меѓу кои позначајни се следните: *A History of Bulgaria 1393 – 1885* (1962), *The Apostle of Freedom (A portrait of Vasil Levsky against a background of nineteenth-century Bulgaria)* (1967), *Freedom or Death (the life of Gotsé Delchev)* (1978), *Bulgarian Folk Customs* (1998), *Explore Green Men* (2006), *Lone red poppy* (2014), *Once upon a time in Bulgaria* (2016) и други. Макдермот беше активна и твореше се до својата длабока старост. Последната книга во која ги опишува своите лични спомени ја публикува минатата 2022 година со наслов „Имало едно време в Българија“.

Макдермот станува позната на читателската публика со објавувањето на биографијата на Васил Левски „Апостолот на слободата“ во 1967 година. За македонската историографија особено е значајно делото кое го објавува една деценија подоцна, во 1978 година со наслов „Слобода или смрт: Биографија на Гоце Делчев“. Сличностите меѓу ослободителните идеологии на Гоце Делчев и Васил Левски стануваат предмет на проучувањата на британската историчарка. Во запис на Златниот фонд на БНР, Мерсија Макдермот ги споделува своите мотиви за пишувањето на книгата. Не помалку значајни за нашето национално-ослободително движење се и трудовите *За слобода и свъзршенство: Биогр. на Јане Сандански* и *Ален мак самотен: биография на Димитър Благоев*.

Во својот животен век Мерсија Макдермот се стекнува со низа награди и признанија. Таа станува надворешен член на Бугарската академија на науките во 1987 година и почесен доктор на Софискиот универзитет во 2007 година. Прогласена е за почесен граѓанин на Карлово и Благоевград. Носителка е на високи државни признанија во Бугарија како што се: Орден на розата, орден „Кирил и Методиј“ и орден „Мадарски конник“. На 24 мај 2017 година министерството за култура на Бугарија ја удостои со највисокото одликување „Златен век“, признание кое и беше врачено во Лондон. Личниот архивски фонд на Макдермот денес се чува во Државната агенција на „Архиви“ во Софија.

Во една од своите последни интервјуа Макдермот ќе опише една интересна случка од нејзините теренски истражувања, при што ќе истакне: „Јане е роден и убиен на Пирин планина, но на не многу достапно

место. Сепак, со помош на многу луѓе успеав да посетам многу села. На мое големо задоволство при посетата видов орел како се вивнува во воздухот над гробот на Јане Сандански. Народните песни не лажат!"

Нека и е вечна слава и благодарност.

м-р Неџад Мехмедовиќ
Институт за национална историја, Скопје